

УДК 349.2

ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ В ГАЛУЗІ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Кернякевич-Танасійчук Ю.В., к. ю. н.,
доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Статтю присвячено розгляду проблеми визначення професійних захворювань у галузі юриспруденції, а також виробленню пропозицій щодо можливого переліку таких захворювань.

Ключові слова: право на безпечні, належні та нешкідливі умови праці, професійне захворювання, соціальний ризик, професійне захворювання в галузі юриспруденції.

Статья посвящена рассмотрению проблемы определения профессиональных заболеваний в области юриспруденции, а также выработке предложений относительно возможного перечня таких заболеваний.

Ключевые слова: право на безопасные, надлежащие и безвредные условия труда, профессиональное заболевание, риск, профессиональное заболевание в области юриспруденции.

Kernyakevych-Tanasiychuk Y.V. OCCUPATIONAL DISEASES IN JURISPRUDENCE

The article is devoted to the problem of defining occupational diseases in the field of law, and to develop proposals for a possible list of such diseases.

Key words: right to safe, adequate and harmless working conditions, occupational disease, social risk, occupational disease in law.

Постановка проблеми. У процесі здійснення трудової діяльності кожна людина забезпечується правом на безпечні, належні та нешкідливі умови праці, яке закріплене в Загальній декларації прав людини та Конституції України.

Головною метою національної політики в галузі безпеки й гігієни праці та виробничого середовища, яка визначена в Конвенції Міжнародної Організації Праці «Про безпеку, гігієну праці та виробниче середовище» № 155 від 1981 р., є запобігання та скорочення кількості нещасних випадків та професійних захворювань. Забезпечення ж ефективною реалізації права на безпечні, належні та нешкідливі умови праці має на меті профілактику виробничого травматизму та професійних захворювань.

Однак у силу специфіки сфери трудової діяльності місця роботи загалом та робочого місця зокрема не завжди можливим є уникнути ризику захворювання, яке спричинене факторами виробничого середовища.

Питання професійних захворювань у галузі юриспруденції є доволі складним і недослідженим, оскільки працівники цієї сфери, як правило, не підпадають під вплив ні хімічних, ні фізичних речовин тощо. При цьому робота цієї категорії працівників має свої особливості і часто спричиняє негативні наслідки у вигляді професійних захворювань.

Метою статті є визначення професійних захворювань у галузі юриспруденції та здійснення їх теоретичного аналізу.

Виклад основного матеріалу. До професійного захворювання належить захво-

рювання, що виникло внаслідок професійної діяльності застрахованого та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою [1].

Працівники підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві, а в разі настання такого нещасного випадку чи захворювання мають право на отримання страхових виплат.

Хоч і професійне захворювання разом із нещасним випадком є соціальними ризиками, ці явища різні за своєю природою і їх слід розмежовувати.

Караченцев С.Ю. у своєму дисертаційному дослідженні виділяє відмінності між професійними захворюваннями та нещасними випадками. По-перше, нещасні випадки виникають внаслідок раптового впливу на організм, тоді як професійне захворювання – це результат тривалої дії виробничих факторів; по-друге, нещасний випадок є очевидним явищем і розслідується негайно, а профзахворювання виникає внаслідок дії прихованих шкідливостей; по-третє, нещасний випадок, як правило, завжди є результатом недотримання правил з охорони праці як з боку підприємства, так і з боку працівника, а профзахворювання виникають з вини роботодавця; по-четверте наслідки нещасного випадку можна ліквідувати зусиллями лікарів загальної медицини, тоді як профзахворювання лікують фахівці, які мають спеціальну підготовку – профпатологи [2, с. 9].

Перелік професійних захворювань визначений у постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку професійних захворювань» (далі – Перелік професійних захворювань) від 8 листопада 2000 р. та містить наступні види професійних захворювань:

- 1) ті, що виникли під впливом хімічних факторів;
- 2) ті, що викликані впливом промислових аерозолів;
- 3) ті, які викликані дією фізичних факторів;
- 4) пов'язані з фізичним перевантаженням та перенапруженням окремих органів і систем;
- 5) ті, які викликані дією біологічних факторів;
- 6) алергічні захворювання;
- 7) злогісні новоутворення (професійний рак) [3].

Серед захворювань, які є професійними в галузі юриспруденції і передбачені у вищезазначеному Переліку, можемо назвати інфекційні захворювання та паразитози (туберкульоз, СНІД тощо), а також мікози відкритих ділянок шкіри, слизових оболонок та вісцеральні.

Ці професійні захворювання виникають в процесі роботи обслуговуючого персоналу в місцях ув'язнення, де знаходяться хворі на туберкульоз.

У системі Держаної пенітенціарної служби України при установах виконання покарань діє 10 туберкульозних лікарень. Задля контролю за ситуацією щодо захворювання на туберкульоз у ДПтС України впроваджується Загальнодержавна цільова соціальна програма протидії захворюванню на туберкульоз на 2012–2016 рр. Завдяки реалізації заходів зазначеної Програми, також залученню позабюджетних коштів на сьогодні вдалось забезпечити підпорядковані установи протитуберкульозними препаратами майже на 95 відсотків від потреби. Проблемними питаннями в галузі протидії захворюванню на туберкульоз залишаються: поширення (як і в цілому в державі) мультирезистентного туберкульозу та сполучення туберкульозу з ВІЛ-інфекцією, що є чинником, який сприяє зменшенню ефективності лікування хворих та підвищенню рівня смертності [4, с. 4]. А це створює сприятливе підґрунтя для зростання ризику захворювання на туберкульоз персоналу місць позбавлення волі.

Наступним видом професійних захворювань, притаманним для галузі юриспруденції, є захворювання, які виникають внаслідок перенапруження голосового апарату (хронічний ларингіт, вузлики голосових складок, контактні виразки голосових

складок, фонастенія). Ці професійні захворювання є характерними для викладацької роботи загалом та для роботи викладачів права зокрема.

Більше найменувань захворювань в галузі юриспруденції в Переліку професійних захворювань немає.

В Інструкції про застосування переліку професійних захворювань, затвердженій спільним наказом Міністерства охорони здоров'я, Міністерства праці та соціальної політики України та Національної академії медичних наук України від 29 грудня 2000 р. передбачено, що перелік небезпечних та шкідливих речовин і виробничих факторів, вплив яких може викликати професійне захворювання, робіт та виробництв, на яких можливе виникнення професійного захворювання, не є вичерпним [5]. Отже, і перелік професійних захворювань може бути розширений у встановленому законом порядку. Аналогічне положення міститься в ч. 6 ст. 16 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». Так, в окремих випадках Фонд соціального страхування від нещасних випадків може визнати страховим випадком захворювання, не внесені до Переліку професійних захворювань, якщо на момент прийняття рішення медична наука має нові відомості, які дають підстави вважати це захворювання професійним [1].

Тому в результаті аналізу видів професійної діяльності юристів спробуємо визначити захворювання, які можна вважати професійними в цій галузі.

По-перше, це нервові захворювання (безсоння, головний біль, інсульт, мігрень, невралгія, невроз тощо). До цих захворювань схильними є працівники правоохоронних органів, адвокати, судді, робота яких пов'язана з постійним психологічним та розумово-емоційним перенапруженням.

По-друге, серцево-судинні захворювання (ішемічна хвороба серця, інфаркт міокарда, стенокардія). Такі захворювання можуть бути наслідками виконання службово-оперативних завдань працівниками органів внутрішніх справ, прокуратури, а також результатом роботи суддів.

По-третє, це захворювання, які викликані перенапруженням органів зору (прогресуюча короткозорість). Ці захворювання характерними є для працівників, які займаються викладацькою діяльністю, а також юристів-практиків, які опрацьовують велику кількість наукової літератури та нормативно-правових актів, матеріалів справ. Головною умовою визнання захворювання

професійним є встановлення зв'язку захворювання з умовами праці працівника.

Віднесення захворювання до професійного здійснюється відповідно до процедури встановлення зв'язку захворювання з умовами праці та Переліку професійних захворювань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2000 р.

Усі випадки хронічних професійних захворювань незалежно від строку їх настання підлягають розслідуванню. До хронічного професійного захворювання належить захворювання, що виникло внаслідок провадження професійної діяльності працівника та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, пов'язаних з роботою.

До хронічного професійного захворювання належить також захворювання, що виникло після багаторазового та/або тривалого впливу шкідливих виробничих факторів. Хронічне професійне захворювання не завжди супроводжується втратою працездатності. Випадки професійних інфекційних захворювань та хронічних професійних інтоксикацій розслідуються як хронічні професійні захворювання.

Процедура розслідування професійних захворювань закріплена в Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання розслідування та

обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» від 30 листопада 2011 р. [6].

У разі підозри на професійне захворювання лікувально-профілактичний заклад направляє працівника на консультацію до лікаря-профпатолога. Лікар-профпатолог для становлення остаточного діагнозу та зв'язку захворювання з впливом шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу направляє хворого до спеціалізованого профпатологічного лікувально-профілактичного закладу з відповідними документами. За результатами амбулаторного та/або стаціонарного обстеження хворих і встановлення діагнозу професійного захворювання на кожного хворого складається повідомлення про професійне захворювання (отруєння) за формою П-3. Протягом трьох днів після встановлення діагнозу це повідомлення надсилається керівнику підприємства, шкідливі виробничі фактори на якому призвели до виникнення професійного захворювання, закладу державної санітарно-епідеміологічної служби, який здійснює державний санітарно-епідеміо-

логічний нагляд за підприємством, робочому органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства, а також профпатологу, який направив хворого до спеціалізованого лікувально-профілактичного закладу.

Працівникові видається під розписку медичний висновок лікарсько-експертної комісії спеціалізованого профпатологічного лікувально-профілактичного закладу про наявність (відсутність) у нього професійного захворювання. Медичний висновок також надсилається профпатологу за місцем роботи працівника або проживання (якщо він не працює), який направляв його до спеціалізованого профпатологічного лікувально-профілактичного закладу.

Розслідування випадку професійного захворювання проводиться протягом десяти робочих днів після утворення комісії з розслідування.

За результатами розслідування комісія складає акт проведення розслідування причин виникнення хронічного професійного захворювання за формою П-4 (далі – акт за формою П-4).

Акт за формою П-4 складається протягом трьох днів після

закінчення розслідування в шести примірниках та надсилається

хворому, робочому органу виконавчої дирекції Фонду, первинній

організації відповідної профспілки або уповноваженій найманими

працівниками особі з питань охорони праці (у разі, коли профспілка

на підприємстві відсутня), вищому профспілковому органу, профпатологу, який направив хворого до спеціалізованого профпатологічного лікувально-профілактичного закладу, підприємству.

Акт за формою П-4 разом з матеріалами розслідування

зберігається на підприємстві, у закладі державної санітарно-епідеміологічної служби та робочому органі виконавчої дирекції Фонду протягом 45 років, а в інших організаціях – не менше строку, передбаченого для вжиття визначених у ньому профілактичних заходів.

Висновки. Професійним захворюванням є захворювання, що виникло внаслідок професійної діяльності працівника та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою. Професійними в галузі юриспруденції є інфекційні захворювання та паразитози (туберкульоз, СНІД тощо), а також мікози відкритих ділянок шкіри, слизових оболонок та вісцеральні, які виникають у процесі роботи обслуговуючого персоналу в місцях

ув'язнення, де знаходяться хворі на туберкульоз. Наступним видом професійних захворювань, притаманним для галузі юриспруденції, є захворювання, які виникають внаслідок перенапруження голосового апарату (хронічний ларингіт, вузлики голосових складок, фонастенія). Ці професійні захворювання є характерними для викладацької роботи загалом та для роботи викладачів права зокрема. Хоч і в Переліку професійних захворювань більше найменувань захворювань у галузі юриспруденції немає, але в окремих випадках Фонд соціального страхування від нещасних випадків може визнати страховим випадком захворювання, не внесені до Переліку професійних захворювань, якщо на момент прийняття рішення медична наука має нові відомості, які дають підстави вважати це захворювання професійним. При цьому головною умовою визнання захворювання професійним є встановлення зв'язку захворювання з умовами праці працівника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 23 вер. 1999 р. № 1105–XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
2. Караченцев С.Ю. Правове регулювання розслідування професійних захворювань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / С.Ю. Караченцев. – Х., 2014. – 21 с.
3. Про затвердження переліку професійних захворювань: постанова Кабінету Міністрів України від 8 лист. 2000 р. № 1662 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-п>.
4. Щоб спільними зусиллями побороти недугу // Закон і обов'язок. – 28 березня 2014 року. – № 13(3159). – 8 с.
5. Про затвердження Інструкції про застосування переліку професійних захворювань Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Академії медичних наук України, Міністерства праці та соціальної політики України від 29 груд. 2000 р. № 374/68/338 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0068-01>.
6. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : постанова Кабінету Міністрів України від 30 лист. 2011 р. № 1232 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1232-2011-п>.